

Tredje vågens genombrott?

av Bengt-Åke Wennberg

Händelser som coronaviruset verkar drabba oss utan vår egen förskylan. Vi står där oförberedda och frågande. Men är det sant? Kunde vi inte ha gjort något? Har vi inte själva bäddat för katastrofen? I ett demokratiskt samhälle är vi alla ansvariga. Vi har fått och måste ta ansvaret.

I sin rapport "Win-lose and Win-Win Interactions and Organisational Responses to Scarcity" förundrade sig vår mentor Galvin Whitaker över den tankestil som var förhärskande i stat och näringsliv. Det var som om man ständigt tyckte sig leva i knappa omständigheter och vara tvungen att "rationalisera", det vill säga reducera personalstyrkan och arbeta effektivare för att därmed skapa allt större vinster.

I ljuset av coronavirusets framfart visar det sig nu att det offentliga ägnat sig åt ständiga sådana rationaliseringar och reducerat intensivvårdsplatser, minskat lager av utrustning, slimmat arbetet, ersatt viktiga funktioner med digitaliserade operationer etc. Man har därmed skapat ett sår-

bart, automatiserat och mekaniserat samhälle som är dåligt rustat för den pandemi som nu grinar oss i ansiktet.

När jag nu på nytt läser Alvin Tofflers bok "Tredje vågens samhällsbygge" upptäcker jag att katastrofen legat i korten sedan länge. Vi har i mer än tjugo år levt vidare i det som Toffler kallar andra vågens tankestruktur medan vi sedan länge borde ha ställt om samhället till att stämma med de förutsättningar som gör en tredje våg möjlig. Det var detta som Galvin var så förundrad över. Varför denna ständiga stress för att öka vinster och effektivitet när man skulle kunna öka värdeskapandet i samhället på ett helt annat sätt?

Andra vågen har som en följd av de förändringar som Toffler menar ligger under tredje vågen genererat ett samhälle som har blivit byråkratiskt, inflexibelt, toppstyrt och sårbart. Det har fångats i elefantiasis, kapitalism och materialism. Vi har sedan länge tappat demokratins fundament ur sikte.

Två fenomen som jag tror hindrat Tofflers budskap att få genomslag är förekomsten av en *kollektiv glömska* och en *tystnadskultur*. Motsatsen till dessa; reformvilja och förändring på grund av gjorda erfarenheter och öppenhet och yttrandefrihet, är fundamentet för vår demokrati. Om dessa två fundament inte hedras eller fungerar kan inga förändringar genomföras. Bevisen på misslyckandet är många.

Géraldine Schwartz beskriver i sin nyutkomna bok "Medlöparna" den *kollektiva glömska* som uppstått i Europa när det gäller nazismens illgärningar och som nu gör att totalitära, främlingsfientliga och nationalistiska strömningar återigen får fäste. Författarinnan Hanne-Vibeke Holst skrev redan 2015 i sin roman "Som pesten" om de intriger och den *tystnadskultur* som rädslan för en pandemi kunde skapa. I en intervju i Babel om sin bok konstaterar hon före pandemin att det verkar som om människan först när katastrofen passerat får anledning att göra de stora förändringar som skulle ha gjorts för länge sedan för att undvika den.

Demokratin måste därför enligt Toffler reformeras. Toffler beskriver vad som händer när människan upptäcker nya möjligheter, uppfinnar nya verktyg och skaffar sig allt större kunskaper om världen och om sina egna sociala sammanhang. Då skapas nya sociala förhållanden. Dessa

står då i strid mot de föreställningar som tidigare hållit samhället samman. Framväxten av det nya konfronterar det gamla.

Den tredje vågens samhällsbygge skulle enligt Toffler kunna åstadkommas genom möjligheterna till ökad specialisering och differentiering, datorteknikens framväxt, ökade kommunikativa möjligheter, skräddarsydd och kundorienterad produktion, förflyttning av kunskap från centrala institutioner ut i samhället. Det nya samhällsbygget blir möjligt genom tekniska framsteg och en kraftigt ökad individualisering genom vilken den enskilde medborgaren kan bli allt mer självständig och bärare av den kunskap som är nödvändig i hennes eget liv.

De nya förutsättningarna gör enligt Toffler den andra vågens strukturer och maktförhållanden föråldrade. Istället för att samordningen av individerna skall ske utifrån planer, direktiv och förordningar från en överhet eller en expertis så måste individen numera ges större möjligheter att hantera livets komplexitet utifrån sin egen kunskap och förmåga och utan att ständigt vara bunden av en myndighets orealistiska begränsningar.

Denna ökade frihet i kombination med ökat ansvar betyder att samverkan mellan individer kommer att behöva förändras och bli mer avancerad än tidigare. Detta betyder i klartext att var och en av oss behöver bli kunnigare på att förstå de sociala skeenden vi medverkar i.

Här ligger enligt min mening orsaken till den stora blockering som skapar kollektiv glömska och tystnadskultur. Om vi inte klarar av att bryta denna blockering hamnar vi återigen i totalitära styrelseformer och förlorar för tillfället den potential som ligger i att anpassa vår livsstil till den tredje vågen. Kanske är det dags för en ny folkbildning med ambitionen att förbättra medborgarnas möjligheter att utveckla demokratin.

Referenser

Holst H-V (2018): Som pesten. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Schwarz G (2020): Medlöparna – en berättelse om Europas glömska. Scandbook: Albert Bonniers förlag.

Toffler A och Toffler H (1997): Tredje vågens samhällsbygge. Falun: Svenska Förlaget.

Whitaker G (1995): Win-lose and Win-win Interactions and Organisational Responses to Scarcity. Vänersborg. Abonnemangsrapport 90. Samarbetsdynamik AB.

Kan laddas ner på

https://naetverkssamhaellet.se/Filerpdf/Kabnrapporter/50win_win_and_win_lose.pdf